TRA

m = 577158
2/1 = 633158

Asociaţia Bibliotecarilor din România

Tratat de biblioteconomie

Coordonare generală: prof. univ. Mircea Regneală

Vol. II
· partea I ·
Managementul colecţiilor şi serviciilor de bibliotecă

Coordonare: prof. univ. Mircea Regneală
Introducere de prof. univ. Mircea Regneală

BCU Cluj-Napoca
BIBCN202000972

Asociaţia Bibliotecarilor din România
Bucureşti
2014

trebuie să respecte atât principiile de dezvoltare a colecțiilor cât și carta colecțiilor, adoptate de biblioteca respectivă. Există mai multe etape de lucru care trebuie să se regăsească în protocoalele de selecție. Prima etapă privește expunerea amănunțită a activității de selecție planificate. În cazul achiziției se va indica: dacă se au în vedere subclasele CZU/Dewey; achiziții curente și achiziții retrospective; achiziții la inițiativa bibliotecii sau a utilizatorilor etc. Etapa următoare este repartizarea amănunțită a muncii de selecție pe departamente și oameni în cadrul bibliotecii. În cea de-a treia etapă se vor detalia criteriile de selecție propuse care se vor aplica diferențiat în diferite departamente ale bibliotecii. Urmează normele pentru achizițiile retrospective. În cea de-a cincea etapă se vor enumera instrumentele de selecție utilizate de către bibliotecarul selector (pliante,prospecte editoriale, reviste bibliografice, informații privind lucrările în curs de apariție etc.). Ultima etapă fixează modalitățile de verificare și control privind justețea criteriilor aplicate în etapele precedente[101].

2.1.5. Selecția documentelor

Achiziția propriu-zisă a documentelor este precedată de selecție.

Selecția documentelor este activitatea care constă în alegerea de documente în scopul achiziționării plecând fie de la bibliografii, cataloage ale editorilor și librarilor, liste de oferte sau donații, fie de la documentele propriu-zise, în vederea dezvoltării și actualizării judicioase a colecțiilor unei biblioteci, a unui centru sau serviciu de documentare etc., ținându-se seama de fondurile deja existente și de interesele de studiu și cercetare ale utilizatorilor.

Selecția se face pe baza politicii documentare adoptate de bibliotecă, materializată într-o serie de documente, cum este *carta colecțiilor, planul de dezvoltare a colecțiilor* și *protocoalele de selecție.*

În activitatea complexă de dezvoltare a colecțiilor, selecția este o operațiune intelectuală plină de responsabilitate, ce stă la baza deciziei de achiziție, întreprinsă de una sau mai multe persoane competente în domeniu, în timp ce achiziția este o operație de rutină care presupune stăpânirea unei tehnici de lucru comerciale și a unei bune organizări contabile. Ea determină în final calitatea și cantitatea colecțiilor.

Realizarea unei selecţii de calitate presupune însuşirea unei metodologii profesionale care trebuie respectată cu stricteţe. Această metodologie cuprinde mai multe etape.

2.1.5.1. Informare bibliografică

Informarea bibliografică este activitatea de bază în sprijinul procesului de selecţie. Graţie unei temeinice informări asupra publicaţiilor cunoaştem sursele posibile de achiziţie în profilul bibliotecii respective.

În practica de bibliotecă există trei tipuri de informare bibliografică:

- prospectivă;
- curentă;
- retrospectivă.

Informare prospectivă

Prin informarea prospectivă se urmăreşte cunoaşterea viitoarelor apariţii de documente. Această activitate cere din partea unităţii bibliotecare un efort continuu. Informaţia obţinută, indiferent de sursă, trebuie verificată cu atenţie. Sursele de informare sunt extrem de numeroase şi cuprind persoane, instituţii şi documente.

Persoanele, formate cel mai des din specialişti în diferite ramuri de activitate[102], reprezintă o sursă inestimabilă de informare deoarece, pe de o parte, cunosc bine domeniul lor de activitate, iar, pe de altă parte, fiind în contact cu alţi colegi, află intenţiile editoriale ale acestora. În plus, ştiu care sunt personalităţile mondiale cele mai reprezentative şi lucrările lor în curs de apariţie, prin parcurgerea diferitelor publicaţii seriale şi chiar din relaţiile directe cu acestea. Tot ele sunt cele care cunosc activitatea editorială a institutelor de cercetare în care lucrează şi pot ţine la curent biblioteca cu lucrările care urmează să apară, cu atât mai mult cu cât literatura ştiinţifică din multe institute ştiinţifice are o circulaţie limitată. Specialiştii pot informa şi despre diferite reuniuni naţionale şi internaţionale care pun în circulaţie documente.

Listele de titluri pe care diferiți furnizori de documente le propun spre editare sunt difuzate cu multă vreme înainte de publicare fie pe suport hârtie, fie din ce în ce mai frecvent pe suport informatic, şi trebuie bine cunoscute de bibliotecarii care se ocupă cu achiziţia. Se ştie că pe baza opţiunilor făcute de bibliotecari, librari, alte instituţii şi persoane interesate, editorii, în economia de piaţă, îşi fixează tirajul lucrărilor.

O sursă importantă de informare prospectivă pentru producţia românească de carte este *Bibliografia cărților în curs de apariție – CIP* [103], editată lunar de Biblioteca Naţională a României, care cuprinde descrierile bibliografice realizate în cadrul programului Catalogarea Înaintea Publicării (CIP). Un număr cuprinde aproximativ 2 000 de înregistrări[104]. Fiecare bibliografie CIP conţine şi o listă a editurilor înregistrate în numărul respectiv cu datele de contact (adresă, telefon, email etc.). *Bibliografia cărților în curs de apariție* reprezintă un material de referinţă extrem de util pentru selecţia de documente pentru biblioteci. De menţionat că această bibliografie conţine şi un index al editurilor participante la programul CIP, cu toate datele de contact. Tot Biblioteca Naţională a editat în 2007 *Catalogul editurilor din România*[105],instrument de valoare informaţională deosebită pentru cunoaşterea editurilor româneşti şi a profilului acestora. Orice bibliotecă trebuie să fie bine informată despre editurile româneşti în vederea unei corecte orientări în achiziţie.

Informaţiile despre editurile străine şi intenţiile lor editoriale sunt obţinute fie direct de la respectivele edituri, fie prin consultarea site-ului acestora, fie de la diferite companii naţionale prin intermediul cărora achiziţionează publicaţii străine.

Marile biblioteci, cu un volum important de achiziţii, îşi organizează baze documentare proprii privind furnizorii de documente. Fiecărui furnizor i se întocmeşte o fişă cu toate datele de identificare.Totalitatea acestor fişe formează catalogul de furnizori, organizat tematic sau geografic. În cadrul aceluiaşi domeniu, furnizorii sunt ordonaţi alfabetic. Dacă până nu demult catalogul de furnizori se întocmea pe fişe, astăzi întreaga evidenţă se ţine electronic, într-un fişier propriu, ca de altfel şi datele privind comenzile şi alte tranzacţii legate de procesul de achiziţie.

Pentru serialele româneşti, există mai multe companii care oferă cataloage cu publicaţiile periodice editate la noi. Pe baza acestor cataloage se întocmesc liste de titluri de ziare şi reviste, care pot fi achiziţionate, cuprinzând următoarele elemente: editura, numărul de ordine din catalog,

titlul publicaţiei periodice, preţul. Informarea prospectivă pentru periodicele străine se face prin consultarea cataloagelor presei externe, editate, de asemenea, de mai multe companii sau pe baza catalogului general al presei internaţionale *Ulrich's International Periodicals Directory*, apărut anual atât pe suport hârtie cât şi pe suport electronic.

Informare curentă

Informarea curentă are în vedere aparițiile efective de publicații.

Sursele de informare pentru achiziţia curentă sunt extrem de variate. Cele mai multe sunt reprezentate de documentele secundare sau terţiare care înregistrează producţia editorială:

- bibliografii naţionale[106];
- bibliografii specializate;
- bibliografii ascunse (aflate în interiorul unor documente primare, de regulă, cărţi);
- cataloage şi prospecte editoriale;
- reviste dedicate noilor apariţii editoriale, cum au fost la noi , în perioada comunistă *Cărți noi*, apoi, după 1990, *Universul cărții*; în Franţa producţia editorială este înregistrată săptămânal în *Livres hebdo*, iar în SUA, Marea Britanie şi Canada în *Books in Print*;
- recenzii;
- rezumate sau simple semnalări în publicaţii de specialitate;
- repertorii de noi reviste şi publicaţii oficiale;
- informaţii în mass-media;
- volume primite ca semnal de la editori, care pot fi returnate în caz că nu prezintă interes.

La informaţiile asupra cărţilor pe hârtie, s-au adăugat în ultima vreme sursele de informare din ce în ce mai numeroase asupra cărţilor online, cărţilor audio şi video care îşi găsesc un loc tot mai important în bibliotecile contemporane.

Documentele care nu sunt comercializate sunt de cele mai multe ori greu de găsit de un bibliotecar lipsit de experienţă. Literatura subterană sau cenuşie de tipul tezelor de doctorat, rapoartelor ştiinţifice, conferinţelor, preprinturilor, care este vehiculată, de regulă, în interiorul unui organism ştiinţific, poate fi cunoscută în două feluri:

- în mod direct, prin contacte personale cu autorii sau organismele care produc asemenea documente[107];
- în mod indirect, prin cercetarea bibliografiilor utilizate de diferiți autori care folosesc adesea și documente nepublicate, a bibliografiilor numeroaselor organizații naționale și internaționale care înregistrează și documente de ramură nepublicate. Asemenea date le obținem, de exemplu, din bibliografiile ONU și ale organizațiilor specializate din sistemul Națiunilor Unite, de tipul UNESCO, FAO, OMS etc. Există și repertorii – într-un număr mai mic decât cele curente – care înregistrează documentele nepublicate (rapoarte tehnice și științifice, teze de doctorat etc.).

Și la noi, în ultimii ani, mai ales după aderarea la Uniunea Europeană, numărul rapoartelor de cercetare nepublicate produse de specialiștii români a crescut considerabil, atât al celor de nivel național, cât și al celor de nivel internațional. Din păcate, în absența unei legislații care să permită o valorificare optimă a rapoartelor prin punerea lor la dispoziția cercetătorilor și a altor specialiști , acestea rămân de cele mai multe ori necunoscute. Nu există nici măcar o bibliografie în care să se înregistreze temele de cercetare abordate, ceea ce poate conduce la o repetare a acestora de o altă echipă de cercetători.

Identificarea tuturor acestor surse posibile de achiziții presupune din partea specialiștilor din biblioteci un efort susținut și constant. Sursa de informare va fi evaluată în funcție de canalul pe care soseşte și de competența prezumtivă a persoanelor de la care vine.

Selecția acestor documente în vederea achiziției – în cazul în care este posibil acest lucru – trebuie făcută cu precauție și, în toate cazurile, cu sprijinul direct al utilizatorilor. Pe de altă parte, documentele acestea fiind cu circulație limitată și cu destinație precisă, nu interesează, de regulă, decât un număr restrâns de cititori.

Gradul de utilitate a unei achiziții pentru bibliotecă trebuie să pornească și de la natura suportului documentului. În acest sens, va fi evitată achiziția documentelor pe suporturi dificil de citit sau pentru lectura cărora biblioteca nu dispune de aparatura corespunzătoare.

Informații utile pentru achiziția de documente pot fi obținute și de pe site-urile asociațiilor editorilor din România și de la târgurile pe care acești editori le organizează. Există în prezent mai multe asociații și federații ale editorilor din țara noastră: Federația Editorilor și Difuzorilor de Carte din România (FEDCR), compusă din Asociația Publicațiilor Literare și Editorilor din România și

Asociaţia Difuzorilor şi Editorilor – Patronat al Cărţii; Federaţia Editorilor din România, membră a Federaţiei Editorilor Europeni; Uniunea Editorilor din România (UER); Asociaţia Editorilor din România (AER).

Dintre acestea, activităţi mai bogate privind cunoaşterea producţiei de carte autohtonă desfăşoară ultimele două, Uniunea Editorilor din România şi Asociaţia Editorilor din România.

UER provine din Asociaţia Editurilor cu Profil Pedagogic şi Cultural şi este specializată în cărţi şcolare şi universitare, deţinând, prin cei 50 de membri ai săi, peste 80% din piaţa cărţii şcolare. În anul 2004, prin demersurile făcute de UER, România a devenit a 69-a ţară membră a Consiliului Internaţional al Cărţii pentru Copii şi Tineret (IBBY), cel mai important organism de promovare pe plan mondial în acest domeniu. UER editează revista lunară *Universul şcolii*, publicaţie de informare şi opinie în domeniul educaţiei, învăţământului şi culturii, care este difuzată cu precădere în licee şi şcoli generale, în biblioteci şi librării. Totodată UER organizează împreună cu Societatea Română de Radiodifuziune, Salonul Internaţional de Carte pentru Copii - *Insula misterioasă IBBY* şi Târgul de carte şcolară - *Gaudeamus*. Este parteneră împreună cu Federaţia Internaţională a Comunităţilor Educative (FICE - România) în Programul *Bucuria Lecturii*, care studiază impactul lecturii asupra elevilor.

AER, înfiinţată în 1991, prin cei 70 de membri ai săi, este astăzi principala asociaţie profesională a editării de carte. AER urmăreşte instituirea unei strategii naţionale a creaţiei, editării, comercializării, difuzării şi promovării cărţii româneşti. De mai mulţi ani, este organizator unic al pavilionului românesc la Târgul de carte de la Frankfurt, una din cele mai mari manifestări de acest gen din lume. Asociaţia editorilor este autorul unei moţiuni în sprijinul cărţii şi al culturii scrise, în care se solicită protejarea producţiei de carte, întrucât crearea, editarea, comercializarea, difuzarea şi promovarea cărţii sunt apreciate drept activităţi de interes naţional.

AER realizează două activităţi importante pentru cunoaşterea producţiei editoriale de carte: statistica anuală a pieţei româneşti de carte şi baza de date a editorilor, distribuitorilor şi tipografilor români.

Statistica anuală a pieţei româneşti de carte este realizată în cadrul programului Euroart – Fondul Cultural European pentru România - , finanţat de Uniunea Europeană, parte componentă a programului Ministerului Culturii – Dimensiunea Culturală a Democraţiei. Se face aici o analiză detaliată a activităţii de editare, distribuţie şi tipărire a cărţii.

Baza de date a editorilor, distribuitorilor şi tipografilor români, produsă odată cu statistica pieţii de carte, este – alături de *Catalogul editurilor din România*, editat de Biblioteca Naţională – o sursă importantă de informaţii pe care bibliotecarul de achiziţie trebuie să o folosească.

De reţinut că de mai mulţi ani AER are în plan realizarea unui *books in print* românesc, intitulat *Catalogul cărţilor disponibile*. Din păcate, apariţia sa este mereu amânată.

Numărul furnizorilor români care oferă informaţii despre noile apariţii editoriale sau care fac abonamente la diferite documente noncarte sau seriale este din ce în ce mai mare.

Din rândul acestora citãm:

1. ROMDIDAC S.A. – companie de material didactic, una dintre cele mai vechi firme care se ocupă cu realizarea de abonamente la publicaţii periodice din străinătate, la baze de date online şi pe CD-ROM, cu importul de carte tehnico-ştiinţifică, având ca beneficiari peste 85% din instituţiile de învăţământ superior şi de cercetare ştiinţifică. Este reprezentantul exclusiv pentru România al bazelor de date EBSCO. Adresă – http://www.romdidac.ro

2. RODIPET – PRESS DISTRIBUTION a fost cea mai importantă companie de distribuţie a presei din România (deţinând circa 25% din cota de piaţă naţională). Poseda o vastă reţea naţională de agenţii de distribuţie cu filiale în toate judeţele ţării. Colabora cu peste 500 de edituri de periodice şi de carte din ţară, distribuind lunar peste 14 milioane de exemplare de ziare şi reviste, precum şi cărţi. Deţinea un magazin virtual pentru a contracta abonamente online la orice publicaţie naţională şi la un mare număr de publicaţii internaţionale. Din păcate, compania este în insolvenţă de patru ani.

3. Amco Press SRL – companie înfiinţată în 1991 având ca obiect principal de activitate abonamente la publicaţii periodice româneşti la care s-au adăugat mai târziu şi publicaţiile neperiodice străine prin colaborarea cu cel mai mare difuzor mondial, FAXON. Începând din 1998, principala activitate a firmei devine realizarea de hărţi pe suport hârtie şi digital. Deţine astăzi cea mai mare reţea românească de produse cartografice, care acoperă întregul teritoriu naţional. Produce hărţi promoţionale în mai multe limbi străine pentru Ministerul Turismului şi pentru companii precum Nissan sau Petrom. Adresă – http://www.amcopress.ro

4. Books-Unlimited – companie înfiinţată în 1993 ca importator şi distribuitor al cărţilor ştiinţifice şi tehnice englezeşti. În plus, realizează abonamente la reviste electronice şi baze de date. Adresă – http://www. books-unlimited.ro

5. Informa Management – companie înfiinţată în 2004, care are ca obiect principal de activitate comerţul cu produsele online de tipul cărţi electronice, jurnale electronice şi baze de date online. Este reprezentantul exclusiv pentru România al bazelor de date Proquest şi Elsevier. Adresă – http://www.informa-update.com

6. PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS – companie de distribuţie de carte străină fondată în 1999. Importă îndeosebi lucrări de referinţă de tipul enciclopedii, dicţionare, tratate fundamentale din diferite domenii de la peste 250 de edituri şi grupuri editoriale din întreaga lume. Adresă – http://www.prior-books.ro

7. MEDIA PRESS abonamente – companie care distribuie publicaţii româneşti şi străine în regim de abonament. Adresă – http: // www.mpa.ro

8. INTERPRESS SPORT SRL – companie care se ocupă cu abonamente la publicaţii periodice româneşti şi străine.

Bibliotecile importante, pentru o dezvoltare ştiinţifică a colecţiilor, îşi constituie baze documentare de materiale de informare. În acest sens, întreţin relaţii cu producătorii şi furnizorii de publicaţii de la care obţin date privind noile apariţii editoriale. Fiecărui furnizor i se întocmeşte o fişă, în cazul bibliotecilor fără program informatic, sau un fişier pentru cele informatizate. Totalitatea acestor fişe formează *catalogul de furnizori,* organizat tematic sau geografic, în ordinea alfabetică a autorilor sau titlurilor. Marile biblioteci îşi ţin în sistem electronic întreaga evidenţă legată de achiziţii (furnizori, comenzi, tranzacţii).

Informare retrospectivă

Informarea retrospectivă are rolul de a oferi date şi informaţii asupra unor publicaţii apărute în trecut, care nu au fost achiziţionate la momentul apariţiei lor, dar pe care biblioteca doreşte să le achiziţioneze fie pentru a-şi completa colecţiile cu publicaţii lipsă, deteriorate sau pierdute de cititori, fie cu cărţi absente dintr-o serie sau numere de reviste. Unele biblioteci sunt interesate de a afla informaţii referitoare la dezvoltarea anumitor fonduri de publicaţii, care intră în zona de interes a utilizatorilor (manuscrise, incunabule, cărţi rare, stampe, gravuri etc.), sau la lucrări pentru profiluri şi discipline nou apărute în structura unei biblioteci de învăţământ.

Sursele de informare retrospectivă sunt extrem de variate plecând de la cataloagele anticarilor şi listele de licitaţii de cărţi rare şi preţioase şi ajungând până la diferite tipuri de bibliografii retrospective cu caracter general sau specializat.

Achiziţia retrospectivă se realizează ştiinţific numai pe baza *catalogului de lacune* aflat în Serviciul de dezvoltare a colecţiilor. Acest catalog este organizat pe domenii, iar în cadrul acestora, în ordinea alfabetică a autorilor sau titlurilor de publicaţii.

2.1.6. Politica de achiziție

Politica de achiziție reprezintă ansamblul de acțiuni vizând achiziționarea de documente plecând de la bibliografii, cataloage editoriale şi de librărie, cataloage de anticariat, liste de schimb sau de la documentele înseşi, în vederea dezvoltării şi actualizării colecțiilor unei biblioteci sau ale altui organism documentar, ținându-se seama de fondurile deja existente şi de cerințele utilizatorilor.

Aşa cum precizam mai sus, achiziţia documentelor nu se face la întâmplare, ci pe baza unei *politici de achiziție care, în Carta Colecțiilor – documentul de bază privind planificarea dezvoltării colecțiilor într-o bibliotecă – poate fi pe termen lung, mediu sau scurt.*

În politica de achiziție se urmăresc două aspecte: valoarea informativă a colecțiilor existente, care este nivelul de plecare, şi intensitatea achizițiilor curente, care este nivelul aşteptat.

2.1.6.1. Elementele politicii de achiziție

Elementele principale care stau la baza unei politici de achiziţie eficiente sunt următoarele:

1. bugetul şi resursele umane ale bibliotecii;
2. tipul de bibliotecă;
3. prioritățile în achiziție;
4. statutul profesional şi juridic al unităţii bibliotecare;